

zadokon keresztül a lambachi bencés kolostorban őrizték. Ujabbban azonban — mint jóformán az összes osztrák kolostori kincsek — eladásra került s ma Eiseman lipcsei antiquarius birtokában van. A Breviarium a maga egészében a legszebb magyarországi kéziratok közé tartozik. Színének és aranyozásának pompája, dekorációjának ötletes gazdagsága a vele rokon kéziratokat erősen felülmulja. Ez a Breviarium 1474 után (1487?) készült. Kálmáncsehinek egy másik nem kevésbé díszes Breviariuma, melyet ma a bécsi Lichtenstein gyűjtemény őriz, 1481-ből való. Harmadik tőle származó kézirat a zágrábi Missale és a negyedik Mr. Chester Beatty tulajdonában Londonban volt Kálmáncsehi-féle kézirat, mely Stephanus de Chahol nevű minorita szerzetes másolata. Dr. Hoffmann Edith cikkét a lambachi Breviáriumból vett pompás illusztrációk kísérik.

Adatok Székesfehérvár ötvösmestereiről. Városunk ötvösmestereiről nagyon kevés az ismeretünk, miért is szívesen veszünk minden idevonatkozó adatot, addig is, míg akad valaki a fiatal írógárdából, ki pótolja honismeretünknek ebbeli hiányosságát. A 19. században két nevesebb székesfehérvári ötvösről van tudomásunk. Günther Antalról, kinek mesterjegyeivel G. A. többször találkozunk régi ezüst evőeszközeinken, így a cisztercita rendház ebédlő felszerelésében is. De volt alkalmunk vele találkozni templomi kelyheken is. A másik Rohrmüller Ferenc, főként a székesfehérvári polgároknál szokásos ezüstcsatok és gombok készítésével foglalkozott, miként azt ugyancsak rajtuk látható kezdőbetűi R. F. igazolják. E megemlékezésünkre az ad alkalmat, hogy nevüket a pesti arany- és ezüstművesek névsorában is sikerült felfedeznünk. Günther A. a XIX. század

40-es és 50-es éveiben, mint vésnök, Rohrmüller F. az 50-es és 60-as években mint aranyműves dolgozott Pesten.

Népművészeti kiállítás a muzeumban. A művészetek legmélyebb forrása a népben gyökerezik. Ez az az ősforrás, amelyből szellemet, új erőt merít a művész mindannyiszor, amikor már-már kiapadni látszik fantáziájának alkotó ereje. A magyar művészet népi eredetét talán sohasem hangsúlyozták oly erősen, mint napjainkban. Amit Kodály és Bartók megkezttek a zene terén, azt hívta életre az iparművészet, a festészet és szobrászat terén, azt látjuk a költészetben mind nagyobb erőre kapni, erre adta ki a jelszót városunk képviselője, Homan Bálint vall. és közokt. ügyi miniszter a tudomány és iskolázás terén, amikor a hungarologia fontosságát hangsúlyozta.

Ezt a gondolatot óhajtotta szolgálni a Fejérmegyei és Székesfehérvári Muzeumegyesület is, amikor 1937. nov. 7—10 a muzeum új népművészeti termében kiállítást rendezett. A kiállításon bemutatásra kerültek a híres kalocsa-vidéki színes és fehér tücsipkéik, melyek a Gyöngyösbokréta szereplőinél már oly nagy feltűnést keltettek, azonkívül fafaragások és himes kézimunkák. A művészi tárgyak a kalocsai földműves nép tulajdonát képezték, ők termelték ki művészi izlésükből ezt a ragyogó, színes világot. A kiállítást a beteg Széchenyi Viktor gróf főispán helyett Marosi Arnold muz. igazgató nyitotta meg, míg vitéz Gábor Lajos festőművész, a kalocsai Népművészeti ház igazgatója a közönségnek mutatta azt be. Méltó feltűnést és elismerést keltett azonban e színes világ mellett muzeumunk népi kerámiaja (Csákvár) és pástorkodó művészeink faragványai is, jelezvén, hogy nekünk is vannak népi kincseink, csak elő kell hoznunk őket a feledés homályából.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

A Muzeumegyesület szabadtanítása.

Huszonhetedik esztendeje rendezi immár az egyesület őszi előadássorozatát. Amit a népművelés manapság a nép széles rétegeiben végez, azt

művelte fennállása óta szakadatlanul a Muzeumegyesület e város keretein belül. Feladata azonban könnyebb, egyben nehezebb is volt amannál, mert a közönség művelt rétegének figyelmét kellett felhívnia olyan érté-

kekre, melyek mellett a mindennapi életben továbbhaladunk, pedig talán nemzeti büszkeségünk is lehetnének. — Az 1937. évi előadások vezető gondolata a magyar népművészet és általában magyar művészet volt, ezt kiegészítik időszerű gyakorlati kérdések. Az előadások sorrendje következőkép alakult:

1. November 9. v. *Gábor Lajos*, festőművész, a kalocsai „Népművészeti Ház” igazgatója: **Kalocsa-vidéki népszokások, népművészeti kincsek.** Vetített képekkel. Ezzel kapcsolatban nov. 7–9. népművészeti kiállítás és vásár a muzeum új épületében.

2. November 16. *Námesy Medárd*, ciszt. gimn. tanár: **Magyar motívumok a világzenében.** Szemelvényekkel kíséri *Cser István* mérnök-zongoraművész.

3. November 23. *Dr. Balás-Piri László*, az Orsz. Népművészeti Múzeum segédőre: **A magyar biedermeier-művészet.** Vetített képekkel.

4. November 30. *Molnár Tibor*, mérnök: **Építem a családi házat.** Vetített képekkel.

5. December 7. *Dr. L'Éplatténier Imre*, tb. városi tanácsos: **Művészet a házi kertben.** Vetített képekkel.

6. December 14. *Cséplő Pál*, ciszt. gimn. tanár: **A jelen forradalmi a múlt tükrében.**

Közgyűlés: Egyesületünk a lefolyt 1936. évi közgyűlését 1937. május hó 25-én tartotta gróf Széchenyi Viktor elnökle mellett. A titkári jelentést Dormuth Árpád olvasta fel. Rámutatott benne az egyesület szerepére a Szent István-centenárium előkészületében, a Szent István szobor ügyének megvalósításában, Szent István szarkofágjának a Nemz. Muzeumból való visszahozatalában. A tagok elhalálzásával kapcsolatban kegyeletes szavakkal emlékezett Klöcker József és dr. Brunner István elhunytáról. Ezután Marosi Arnold válaszolt a múzeum 1936. évi működését, beszámolt az építkezésről, a munkatársak irodalmi tevékenységéről, a külső és belső munkálatokról, a muzeum látogatóiról és a gyűjtemények gyarapodásáról.

A muzeum összes látogatóinak száma 5087, amiből az iskolák és csoportos látogatások száma 1270. A vendégek sorában első helyen kell emlí-

tenünk Hóman Bálint vall. és közokt. ügyi minisztert, majd *gr. Zichy Istvánt* a M. Tört. Múz. főigazgatóját; *Dr. Haász Aladár* min. tanácsost, *Dr. Bátky Zsigmond* ny. múz. főigazgatót; *Shvoy Lajos* megyéspüspököt; *gr. Merán Fülöpöt*, a *Műeml. Orsz. Biz.* elnökségét; *Onni Tallas* finn követet, az észt követet, egy indiai herceget, stb. Tanulmányozás, tudományos kutatás végett kereste fel muzeumunkat *Dr. Fettich Nándor*, *Dr. László Gyula*, *Dr. Nagy Lajos* az Aquincumi múz. igazg. *Dr. Dehm Wolfgang* (Trier); *Raðnóti A*; *Hepper Sándor*, *Merényi Engelbert*, *Juhász József*, *Faller Jenő*, *Kiss Katalin*, és *Mozsolics Amália*.

A gyűjtemények gyarapodása:

Könyvtár: Gyarapodás 1098, állomány 20283 drb. Régiségár: Gyarapodás 1159, állomány 22852 drb. Néprajz: Gyarapodás 8, állomány 1152 drb. Természettarjz: Gyarapodás 18, állomány 7107 drb. Művészet: Gyarapodás: 4, állomány 689 drb. Összes gyarapodás 2287 drb.; össz-állomány 1936. év végén: 52083 drb.

A zárszámadás a következő volt:

A) Törzsvagyon.

Hadikölcsonkötvényekben: n. é. K. 18 000, Kényszerkölcsonkötvény: n. é. 250.000, Székesfehérvári és Fejérmegyei Takarékpénztár részvény: 3 drb. E törzsvagyonhoz hozzájárultak: Fiáth István 1915-ben P. 1.000, Wertheim Pál 1918-ban 1 233 48, Egyesületi Pénztár 1918-ban 2.756'52, Dr. Polgár Iván 1924-ben 3.000, Magdics István 1925-ben 250.000, Muzeumegyesület fenntartási alapja 10.000.

Wertheim Pál 1926-ban öt drb. Székesfehérvári Takarékpénztári részvénnyel. E részvények 1927-ben 50 P. felülfizetéssel kicseréltettek két darab Székesfehérvári Takarékpénztár és Kereskedelmi Banki 25 pengő névértékű új részvénnyel. 1928-ban 55 pengő felülfizetéssel a részvények száma háromra emelkedett.

Bevétel:

Múlt évi maradvány a zárszámadáson: P. 3.395 03, Államsegély rendes 800, rendkívüli 7000, 7.800, Városi segély rendes 1.200, rendkívüli 5.000, 6.209, Vármegyei segély rendes 3.000,

endkívüli 5.250, 8.250, Tagdíjak : 1.367, Adományok : 220, Belepődíjak és kiadványok : 67'26, Székesfehérvári Szemlére : 601, Szabadtanítás : 49'50, Rendkívüli : 66 80, Kamatok : 246—.

Összesen : 28 261'59 P.

Az egyesület vagyoni állása 268.000 K. névértékű köicsönkötvény, három darab Székesfehérvári és Fejérmegyei Takarékpénztár részvény, egy darab 10 koronás arany, 125'16 P. takarékpénztári betétkönyv, pénztári maradvány 756'02 P.

Kiadás :

Igazgatói tiszteletdíj : P. 800, Titkári tiszteletdíj : 300, Szolgafizetés : 960, Társadalmi biztosítás : 113'97, Örökös : 56, Kiegészítő munkaerőknek 153, Biztosítás : 172'80, Gyűjtemények gyarapítása : 913'10, Gyűjtemények fenntartása : 144'81, Berendezés : 610'19, Építkezés : 21.770'36, Épületfenntartás : 44'56, Közművek : (villany 92'14, vízv. 233'40, szemét 31'12) 357'66, Fűtés : 299'10, Iroda : 128'03, Posta : 95'99, Kiutazás : 125'86, Szállítás : 24'28, Székesfehérvári Szemle : 310'70, Egyenleg Államsegély számlán : 108, Egyenleg folyószámlán : 637, Takarékpénztári betét 1935. Dec. 31.-én : 125'16, Kézipénztár maradvány : 11'02.

Összesen : 28.261'59 P.

Székesfehérvár, 1936. december 31.

A számadásért felelős :

Marosi Arnold
muzeumi igazgató.

A költségelőírányzat betérjesztése kapcsán Marosi Arnold rámutatott, hogy az építési kiadások eddigi összegéhez az állam 11.478'02 P-vel; a város 10 000 P-vel; a vármegye 10.250 P-vel, az egyesület pedig 11 486'28 P-vel járult hozzá, oly összeggel, amelyet talán egyetlen kulturális egyesület sem fektetett eddig oly ingatlanba, mely nem az egyesület tulajdonát képezi, hanem csak célját mozdítja elő.

Az egyesület tisztikara az alapszabályok szerint nem változott.

Elnök: gróf Széchenyi Viktor, főispán.

Alelnök: Dr. Csitány G. Emil polgármester és Dr. Havranek József alispán.

Ügyv. alelnök: Dr. Kepes János, korm. főtanácsos, kir. közjegyző.

Muz igazgató: Marosi Arnold, korm. főtan., ciszt. r. gimn. tanár.

Titkárok: Dormúth Árpád, áll. gimn. tanár és Dr. Korniss Elemér, árvaszéki ülnök.

Ügyész: Dr. Szüts Gedeon vármegyei t. főügyész.

Ellenőr: Ruff Béla bankigazgató.

A választmány az 1937. évre a következőképp alakult : Dr. Balassa Brúnó tanker. kir. főig., Dr. Barth Rezső keresk. isk. igazgató, Dr. Berzsenyi Zoltán egészségügyi főtan. korh. igazg. főorv., Csikós Andor pénzt. vezérigazg., Dr. Farkas Sándor hely. polgármester, Gálos Bernát ciszt. gimn. igazg., Dr. Goschi Péter áll. gimn. igazg., Dr. Halász Géza várm. főjegyző, Homoki Ferenc gimn. tanár, Jancsó Sándor Hadiárva Int. igazgató, Dr. Jurcsek Béla (Rétszilas) országgyűlési képvis., Dr. Kaltenecker Viktor felsőházi tag, Karl Ernő gyáros, Marschall Rafael ciszt. r. gimn. tanár, Márton Jakab ny. áll. reálisk. tanár, Dr. Mészöly József egészségügyi főtan., Dr. Polgár Iván ciszt. r. gimn. tanár, Rauscher Béla ny. Máv. felügyelő, Schmidl Ferenc vár. műsz. tanácsos, Streit Ferenc pápai prelátus, Tarján Pál Nemz. Bank hely. igazg., vitéz dr. Szarka Géza leánygimn. tanár, Wertheim Pál magánzó. *Számvizsgáló bizottság:* Almássy János, Manger Emil és Polczér Gyula.

Választmányi ülés. A tavaszi választmányi ülést május hó 25-én tartotta az egyesület gr. Széchenyi Viktor elnökletével. Jelen voltak Dr. Kepes János ügyv. alelnök, Gálos Bernát, Dr. Korniss Elemér, Marschall Rafael, Magdics István, Márton Jakab, Streit Ferenc és Dr. Tarján Pál.

Dormúth Árpád titkári jelentésén belül a tagok körében történt változásról számol be. A gyűlés legfontosabb szerepe a közgyűlés előkészítése, ezért Marosi Arnold a választmány sorában megüresedett helyekre Dr. Farkas Sándor helyettes polgármestert, Dr. Halász Géza vármegyei főjegyzőt, Homoki Ferenc ciszt. gimn. tanárt, ajánlja jelölni, amit a választmány elfogad.

A költségvetés kapcsán 2000 P.

hitelkeret megszavazását kéri, mert az építkezés befejezése nem áll elegendő pénz az egyesület rendelkezésére. A választmány egyhangúlag hozzájárult a kérés teljesítéséhez

Az őszi választmányi ülés október 27-én volt Dr. Kepes János ügyv. alelnök vezetésével. Jelen voltak: Dr. Berzsényi Zoltán, Dr. Farkas Sándor, Homoki Ferenc, Dr. Kaltenecker Viktor, Manger Emil, Marschall Rafael, Márton Jakab, Dr. Mészöly József, Dr. Polgár Iván, Rauscher Béla, Streit Ferenc, v. dr. Szarka Géza és Radetzki Dezső.

Elnök az ülést megnyitva meleg szavakkal üdvölte Marosi Arnoldot a tanárságból való nyugalomba vonulása alkalmával és kérte a jó Istent, hogy töretlen erővel élhessen most már teljesen a múzeum ügyeinek.

Dormúth Árpád a tagok sorában történt változásról számol be. Új tagul jelentkezett Sigray István, földbirt. (Agárd), Stích Antal gyár igazg. (Szászhalmobatta) és Csaplovics József középisk. szakelődő (Székesfehérvár). Ezután a Velencei tó környékének és néprajzi életének fényképen való megörökítéséről és e téren megejtett gyűjtéséről számol be.

Marosi Arnold mindenekelőtt kegyelettel emlékezett meg Magdics István, volt elnök elhunytáról, majd az egyesület folyó ügyeit vázolta. Ezzel kapcsolatban beszámolt a város átiratáról a Szent István-évből a múzeumban rendezendő várostörténeti kiállításról. E célra csak az új épület-szárny földszinti terme áll rendelkezésre, melyet most a kőtár foglal el. A város kilátásba helyezte a külső kőtár padlózását, miáltal ott elhelyezhetővé válnak majd a faragványos kövek és a földszinti teremben a várostörténeti kiállítás nyerhetne elhelyezést. A múzeum résztvesz a háziipari kiállítás rendezésében is, amelyet az Iparfelügyelőség az Orsz. Iparművészeti társulattal karöltve fog rendezni. A Nemz. Muz. Tanácsa telessítette az egyesület kívánságát és az igari leletnek a Nemz. Múzeumban őrzött részét átengedte a múzeumnak. A Székesfehérvári és Fehérmegyei Takarékpénztár áldozatkészsége lehetővé tette, hogy a múzeum külföldi ösztöndíjban részesíthesse Juhász József okl. középisk. tanárt, akit így a bécsi

levéltárakba küldhetett, hogy ott Székesfehérvár 250. év előtti visszafoglalására és általános történetét adatokat gyűjthesse.

A külső és belső munkálatok során Dormúth Árpád Vértesacsán járt, hogy egy római temető próbaásását előkészítse. Marosi Arnold Soponyán germán leletre bukkant. Adonyból a grófi parkban volt római köveket beszállították a kőtárba. Ásatást folytattunk Vértesacsán, Csákkerényben. Dormúth Árpád Sárkesziben folytatott próbaásatást, ahol kelta női sírra bukkant. Marosi Arnold Szászhalmobattan folytatott gyűjtést. Végül a szabadtanítás ezévi programját terjesztette a választmány elé.

A múzeum gyásza: Juhász József †

Mélyen megrendült szívvel vettük a szomorú hírt, hogy néhány nappal jelen számunk lezárása előtt, fiatal életének teljén, szinte lázas munkássága közepette ragadta el a halál munkatársaink sorából ifjú tudósunkat, múzeumunk lelkes munkatársát, Juhász József okl. középisk. tanárt, aki a múzeum ösztöndíjával Bécsben tartózkodott, hogy ott városunk történetére vonatkozólag kutatásokat végezzen. Sajnos, a Mindenható másként végzett. Juhász József, ki a magyar ember ősi földszeretetével ölelte magához az édes szülőföld rölgét, fáradhatatlan szorgalommal kutatta Aba—Kajtor, majd Fejér vármegye és Székesfehérvár multját, rengeteg adatát a tudós hangyaszorgalmával hordta össze oly bőségben, hogy kevés város dicsekedhetik — Budapest és Sopron kivételével, — ilyen adattárral. Szintézisét, vezérelveit azonban sajnos magával vitte a sirba. Rövid életét teljes egészében a történelemtudományoknak szentelte, melyben oly utmutatói voltak mint Hóman Bálint Szeffü Gyula és Holub József egyetemi tanárok. E mellett eredeti kutatásai és történeti intuíciója oly biztosságot kölcsönöztek neki, ami már most nagy reményt nyújtott későbbi munkásságára. Jegyzeti, dolgozatai édes atyja, id. Juhász József nemes elhatározása folytán a múzeumba kerültek, ahol most állanak rendezés alatt, hogy közetkező számunkban méltón megörökíthessük majd áldozatos kutatásának emlékét.

D. Á.